

Voorjaarsfenologie 2019 *Ellen de Bruin*

Al jarenlang wordt van trekvogels de eerste datum waarop ze in het voorjaar worden waargenomen bijgehouden. Van 2019 staan de voorjaarswaarnemingen van 40 trekvogelsoorten vermeld in bijgaande tabel, met daarbij de naam van de eerste waarnemer van die soort. Alle waarnemingen zijn afkomstig van de website waarneming.nl.

De lente van 2019 wordt omschreven als “zacht, vrij droog en zeer zonnig”. Ze begon onstuimig met veel wind en neerslag, maar vanaf de 2e helft van maart werd het weerbeeld rustiger. In maart en april was de temperatuur relatief hoog; mei was iets koeler dan normaal (bron: knmi.nl).

Van de 39 soorten waarvoor een bandbreedte is bepaald arriveren er in 2019 twaalf vroeg: Lepelaar, Kluut, Grutto, Visdief, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Nachtegaal, Zwarte Roodstaart, Snor, Tjiftjaf, Grauwe Vliegenvanger en Wielewaal. Vroeg wil zeggen dat de eerste waarnemingsdatum in 2019 vóór de startdatum van de bandbreedte (berekend tot en met 2018) valt.

Er zijn geen datumrecords verbroken. De eerste waarneming van **Kluut** dit jaar is op de Kinseldam op 5 januari; een evenaring van de 2e vroegste datum (dit was in 2016, op dezelfde locatie). De eerste waarneming van **Wielewaal** dit jaar is op 30 april in het

FOTO: ELLEN DE BRUIN

zomertortel in Waterland, 3 juni 2019

De Gierzwaluw

Sloterpark en ook een evenaring van de 2e vroegste datum (1948 en 2012). De waarneming wordt ondersteund door een geluidsopname. De enige andere plekken waar deze schaarse soort wordt waargenomen is op de Vijfhoek en in De Hoge Dijk.

De eerste **Zomertortel** arriveert op 3 juni in Waterland. Gezien de bandbreedte, die voor deze soort eindigt op 12 april, is dit natuurlijk rijkelijk laat. Deze mooie duif is inmiddels echter zo zeldzaam geworden, dat dit niet veel meer zegt. Het was gelijk ook de enige waarneming dit voorjaar. Ook van **Fluiter** is er slechts één waarneming: 29 april op Westgaarde.

De eerste **Zwarte Roodstaart** wordt waargenomen op 2 maart in stadsdeel Westerpark. Normaliter wordt deze soort al in de wintermaanden waargenomen, maar niet dit jaar.

Van **Tuinfluiter** is - vóór de genoteerde datum van 20 april - een eerdere waarneming op Marken: 17 april (WvdS). Daarbij is echter de volgende kritische kanttekening geplaatst door een admin van waarneming.nl: "Tot dusverre blijken dit voorjaar alle door geluidsopnames (en zelfs foto's!) ondersteunde claims van Tuinfluiters in werkelijkheid Zwartkoppen te zijn die behoorlijk afwijkend kunnen zingen, juist in het vroege voorjaar. Onnodig te zeggen dat nog niet één onverbiddelijke foto van een Tuinfluiter is geplaatst dit jaar. Daarom de uitdaging aan allen die al Tuinfluiters hebben ingevoerd dit voorjaar: ondersteun je waarneming met een duidelijke foto en/of geluidsopname; eeuwige roem zal je ten deel vallen...:-)".

Hij verwijst daarbij naar het artikel op www.knnv.nl/afdeling-voorne/een-tuinfluiter-toch-een-zwartkop, waarin weer wordt verwezen naar het boek *The Sound Approach to Birding*: "In april komen er ook redelijk veel Zwartkoppen langs op doortrek naar

Tuinfluiter in Uithoorn op 30 april 2019

		vroegste datum	locatie	waarnemer	periode (n)	n	gvd	bandbreedte t/m 2018
1	Zomertaling	8-3-2019	Landje van Geijssel	AS,PT	1960-2018	58	21-3	8/3-3/4
2	Purperreiger	30-3-2019	Vijfhoek-Haven Ballast	EdB,RvD,SH				
3	Lepelaar	23-1-2019	Waterlandse Zeedijk	ADw	1962-2018	53	2-3	2/2-30/3
4	Boomvalk	14-4-2019	Driemond	EdB,RvD	1960-2018	59	13-4	30/3-27/4
5	Kluut	5-1-2019	Kinseldam	SH	1965-2018	53	8-3	13/2-31/3
6	Kleine Plevier	13-3-2019	Landje van Geijssel	JW	1959-2018	58	27-3	6/3-17/4
7	Bontbekplevier	23-2-2019	Polder Omhoog met het Veen	WvdS	1972-2018	46	1-3	18/2-12/3
8	Grutto	28-1-2019	Landje van Geijssel	EV,IA	1958-2018	61	18-2	6/2-2/3
9	Groenpootruiter	13-4-2019	Odorper Binnenvolder	JvB	1965-2018	52	10-4	26/3-25/4
10	Visdief	25-3-2019	Zeeburg	WvdW	1957-2018	62	7-4	29/3-16/4
11	Zwarte Stern	16-4-2019	Kinseldam	WvdW	1962-2018	53	25-4	14/4-6/5
12	Zomertortel	3-6-2019	Bloemendalergouw	JR	1959-2018	58	3-5	24/4-12/5
13	Koekoek	18-4-2019	Schinkelbos	AD,PR	1957-2018	62	20-4	12/4-28/4
		18-4-2019	Diemerpark	HN				
14	Gierzwaluw	17-4-2019	Artis	WvdW	1954-2018	63	18-4	11/4-25/4
		17-4-2019	Entreporthaven	FV				
15	Oeverzwaluw	28-3-2019	Elsenhove	AJ	1958-2018	57	9-4	25/3-24/4
16	Boerenzwaluw	9-3-2019	De Broekemeer	RV	1954-2018	65	30-3	22/3-7/4
17	Huiszwaluw	31-3-2019	IJburg	AdW	1959-2018	60	17-4	4/4-30/4
18	Gele Kwikstaart	1-4-2019	Landje van Geijssel	JW,NvdW	1957-2018	61	30-3	18/3-11/4
19	Nachtegaal	8-4-2019	Diemerpark	RB	1956-2018	63	15-4	10/4-20/4
20	Blauwborst	18-3-2019	Schinkelbos	GK,DR	1982-2018	37	21-3	12/3-30/3
21	Zwarte Roodstaart	2-3-2019	Westerpark	HJ	1961-2018	57	25-3	9/3-10/4
22	Gekraagde Roodstaart	8-4-2019	Vijfhoek	HJK	1958-2018	60	16-4	4/4-28/4
23	Paapje	18-4-2019	Schinkelbos	ThK	1965-2018	47	28-4	17/4-9/5
24	Tapuit	3-4-2019	Varkensland	ND	1963-2018	55	8-4	25/3-22/4
25	Sprinkhaanzanger	6-4-2019	Schinkelbos	CK, EV	1963-2018	51	14-4	4/4-24/4
26	Snor	4-4-2019	Nieuwe Gouw	JH	1957-2018	55	13-4	5/4-21/4
		4-4-2019	Polder IJdoorn	WvdS				
27	Spotvogel	10-5-2019	De Hoge Dijk	WS	1957-2018	62	7-5	1/5-13/5
		10-5-2019	Polder De Nieuwe Bullewijk	EV,AB				
28	Bosrietzanger	4-5-2019	Brettenzone	CvdH	1957-2018	61	4-5	25/4-13/5
29	Kleine Karekiet	19-4-2019	Schinkelbos	CK	1957-2018	62	23-4	12/4-4/5
30	Rietzanger	31-3-2019	De Hoge Dijk	CB	1957-2018	62	8-4	30/3-17/4
31	Braamsluiper	8-4-2019	Vijfhoek-Haven Ballast	HJK	1956-2018	63	19-4	12/4-26/4
32	Grasmus	18-4-2019	Lutkemeer	JvB	1955-2018	63	20-4	13/4-27/4
33	Tuinfluter	20-4-2019	Tuindorp Oostzaan	TN	1957-2018	62	20-4	15/4-25/4
		20-4-2019	Oeverlanden Noord	PM				
34	Zwartkop	21-3-2019	Watergraafsmeer	GvD	1957-2018	62	2-4	20/3-15/4
35	Fluiter	29-4-2019	Westgaarde	JvB	1959-2018	54	1-5	23/4-9/5
36	Tijftjaf	12-2-2019	Holendr.- en Bullewijkpolder	PT	1960-2018	59	6-3	22/2-18/3
37	Fitis	23-3-2019	Vijfhoek	HvdM	1957-2018	62	27-3	20/3-3/4
38	Grauwe Vliegenvanger	23-4-2019	Amstelpark	EdB	1958-2018	60	4-5	24/4-14/5
39	Bonte Vliegenvanger	23-4-2019	Duivendrecht	EL	1960-2018	56	25-4	16/4-4/5
40	Wielewaal	30-4-2019	Sloterpark	AML	1957-2018	60	11-5	1/5-21/5

hun broedgebieden (...). Het gaat om volwassen mannetjes die nog niet seksueel gemotiveerd zijn en om jongen van het jaar ervoor die het volledig uitgekristalliseerde repertoire van de volwassen Zwartkoppen nog niet beheersen. Zij zingen al wel, maar produceren een liedje dat bekend staat als subsong dat iets later overgaat in zgn. plastic song. Subsong is over het algemeen rustiger van karakter, met een geheel ander notenpatroon en bevat veel meer roepgeluidjes en nabootsing dan de normale zang zoals die op de meeste cd's staat. De liedjes duren vaak ook langer en de toonhoogte varieert meer dan in de normale zang. De meeste vogelaars besteden weinig aandacht aan subsong, wellicht ook vanwege de verwarring die deze zang oproept. Plastic song is al meer duidelijk herkenbaar als soort specifieke zang doordat delen van de zang al elementen bevat van de uiteindelijke volledig uitgekristalliseerde zang. Vaak is de timing echter nog niet goed en soms worden delen van de zang nog tegelijk en door elkaar gezongen. Vaak vallen ze tijdens de plastic song weer terug naar subsong".

Overigens zijn op soundapproach.co.uk veel interessante artikelen te vinden over vogelgeluiden, waaruit vaak blijkt dat het allemaal niet zo simpel is als het lijkt. Voor de berekening en de methode van gemiddelde vroegste waarnemingsdatum (gvd) en bandbreedte verwijs ik naar het artikel Voorjaarsfenologie 2003, gepubliceerd in De Gierzwaluw jg. 41 (4) p. 27-38. De uitleg is ook te vinden op de website van de VWGA (vogelsamsterdam.nl/voorjaarsfenologie). De berekende waarden ontving ik van Jan van Blanken, waarvoor dank.

Op de website is ook de zgn. overall fenologielijst te vinden. In deze lijst worden van de geselecteerde soorten de eerste en tweede vroegste datum aller tijden genoemd.

Ik zou graag iedereen willen verzoeken vroege voorjaarswaarnemingen van (zang-) vogels te registreren, met vermelding of de vogel zingt of niet en bij voorkeur vergezeld van foto en/of geluidsfragment.

Gebruikte afkortingen in de tabel

AB	Alexander Buhr	FV	Frank Visbeen	PM	Paul J. Marcus
AD	Anton Duijnhouwer	GK	Guido Klerk	PR	Pim Rijk
ADw	Arjan Dwarshuis	GvD	Guus van Duin	PT	Paul Tak
AdW	Alfred de Weerd	HJ	Han Jacobs	RB	Rob Baars
AJ	Auke Jansen	HJK	Harm Jan Kiewiet	RvD	Ricardo van Dijk
AML	Anne Marie v.d. Louw	HN	Hans Niekus	RV	René Vos
AS	Adrie Streefland	HvdM	Hans van der Meulen	SH	Sander Hietkamp
CB	Christiaan Both	IA	Ivan Appel	ThK	Thomas Kruiden
CK	Christian Kooij	JH	Joop Hotting	TN	Tello Neckheim
CvdH	Christiaan van der Hoeven	JR	Jurgen Rotteveel	WS	Will Schep
DR	Dorothee Rabe	JvB	Jan van Blanken	WvdS	Wim van der Schot
EdB	Ellen de Bruin	JW	Jan Wies	WvdW	Willem van der Waal
EL	Edwin Leijen	ND	Nico Dekker		
EV	Els Velzing	NvdW	Nittert van de Water		